

Viktor Car Emin

Mali od foguna

Čudan bijaše Grum, a još čudnija njegova brada: ni prije ni poslije ne vidjeh slične. Žučkasto-siva, dugačka, krupna, zbijena kao od nekih pletenica, što se uvijale kao guje. A kad bi pomakao laloke, s ona dva crna zuba u njima, i počeo jezikom da siječe i striže, činilo se, da to nije jedan jezik, već da ih ima desetero, koliko i onih zmijskih na bradi. Ne znači, da je u njega jezik bio - da rečem - zmijski, on bi samo odrezao, što je imao da odreže, a nije pitao, da li će to kome biti pravo ili ne, kao što to ne pita ni val, kad se sa svom svojom snagom i pjenom ruši u lađu, na koju ga udes namjeri.

I pismeni i viđeniji u mjestu s njime bi češće izvukli tanji kraj. Ako bi pokušali da ga pritisnu o stijenu, on bi im prezirno zasvirio: - Što vi znate? - pa pljucnuo i odjedrio naprijed.

Nego, začudo: što mu usta bijahu tvrđa, to mu lice bivaše mekše. Valjda je to dolazilo od očiju, s kojih se niz lične debele brazde neprestano točila neka pitoma svjetlost i vedrina. Može biti, da ga se stoga nisu bojala djeca, iako nije prema svima bio jednako prijazan. Najmanje počudni bjehu mu đaci, ta - kako običavaše govoriti - mlada, razmažena gospoda, što misle, da su pomuzla svu mudrost ovoga svijeta, a ovamo ne bi umjeli ni jednog mornarskog uzla da naprave. Nadute levente!

U nekoj milosti bijasmo u njega samo trojica ili četvorica nas, što smo po cesti kupili ostatke cigara i njemu ih poklanjali. On ih je primao, ali s nekim dostojanstvom, kao da time čini nama nekakvu uslugu, kao da ima u njega duhana u izobilju i najbolje vrste. Mi smo međutim znali, da Gruma nije nikada pitala mladost, što će jednom reći starost i da zato mora sada pod stare dane sebi da duva u prazne dlanove. Duvao je, istina, ali dodijavao nije nikome, ni da mu što daruje ni pozajmi. Jedini izuzetak: oni otpaci cigara.

S nekim čudnim izrazom na licu, kao preko volje, trpao bi ugarke u svoju zemljanu lulu s kratkim, čađavim kamišem, pripalio, pa nek se dimi. To se obično dešavalo dolje, na moru, pod jelsama. Grum bi se uvalio na drvenu klupu, a mi buljili u njega mirno i bez riječi. Bože sačuvaj, upitati ga, da što priča: odmah bi se okosio, da on nije nikakva dadilja, da nekoga uspavljuje bajkama. Grehota, jer je u njega bila puna torba doživljaja. Jedna zgodna iz njegova djetinjstva morala bi naročito zanimljiva da bude. Stariji bi nas ljudi poticali: - Ajde, recite mu, neka vam priča, kako je bilo, kad ga ono san prevario!... - Pitali mi, molili, sve uzalud: ne čuje on na ono uho.

Nije dakle fajde, nego pričekati, da on sâm navrne razgovor na ono...

Tako bijaše i neki dan. Natlačio lulu duvanskim otpacima, što mu ih mi pokupismo, pripalio i pružio se na klupi. Od nas jedan po zemlji, a ostali na zidiću, i gledamo u njega, kako je prebacio nogu preko noge i u desni dlan prislonio lulu, iz koje neprestano cvrči i pišti, kao da se u njoj nešto davi. Nas kao da i ne vidi, već mu oči sve nekako vrljaju po lađama, usidrenim u mutnoj, napola zamuljenoj luci. Gleda u ljude, kako se motaju oko jarbolâ i spuštenih jedara, pa sve klima glavom, kao da mu nešto nije po ćeifu. Ujedared pljucnu na stranu i promrmlja:

- Ono je, što ja uvijek govorim: nema više mornarâ...

- Kako da nema? - usudih se da upitam ja, što sam mu toga dana donio najviše one pušljive zaire.

- Kad ja velim: nema - nema i... gotovo! - odbi on kroz kamiš.

Ali baš u taj mah zapjeva mu lula kao vila, i to ga valjda umekša, te poslije neduga mljaskanja i nepitan prihvati:

- Hoćeš da znaš, zašto ih nema? Zato, što danas mornar nema više nikakve prave škole. Jest... A ti tamo, što piljiš u me kao štrk u jaje?

Svi smo ga gledali kao i prije, ali Grum, živa slika i prilika mora, što vječito kuha, nije mogao da svako toliko ne zapljusne malo jače.

- Ne mislim ja, maćurline nijedne, one vaše škole, fine palače, zimi ugrijane, ljeti rashlađene, gdje vi, kad ne hvatate muhe, hrčete kao mješine, ili ako pak ne spavate, a ono povlačite prstom po karti pa sve pomalo pjevuckate: ovo je Indija, ono tamo Amerika, Australija, Kalifornija... a da i ne sanjate, koliko se mornar mora da topi i davi, dok se do njih probije.

- I vi ste, Grume, bili tamo?

- Da li sam bio? Hoćeš li da ti nabrojim koliko puta? I ne samo kao matori mornar, već i kao mali. A znaš li ti, što je to mali - mali od "foguna"? Ne znaš? Pa kako bi i znao? Samo ko je prošao onu sotonsku školu, onu moju, mogao bi da zna što je i tko je mali od "foguna". Ja sam je prošao od prvoga do zadnjega slova, te znam, kako je tvrda bila. Još ne navršio jedanaestu i već "na kruhu", na onom krutom, mornarskom, a ne kao vi, sokolići, na medu i majčinu mlijeku. Imao sam i ja mater, ali je bila uboga udovica, uvijek bosa, i po najljućoj zimi - evo, mislim, da je još vidim, kako plače, što nema za mene korice hljeba. Nema majka kruha, a u sinka zubi, da bi goru izgrizli. Nije druge nego na more, da namiriš želudac, a i da pomogneš - kako sinu doliči - sirotu majku.

Sâm sam našao brod. Mati skupila i smotala u vreću nešto prnja i objesila mi oko vrata nekakav skapular i jedan češanj-samac, da me... a šta se ti tamo smiješ? - zažagri on očima na onoga, što se pružio na zemlji. - Rekli su joj, da češanj-samac sreću nosi, pa kad nije mogla drugo, dala mi je njega, da me čuva. A ti se tome smiješ?

- On se, Grume, ne smije. Ono mu je ostalo od bolesti, da katkad usnicama trgne - objasnih ja.

- Šta ti tu meni frfljaš? Poznam ja vas, rđe nijedne!... Jest, i tako se ja ukrcah, iako ne baš sasvim laka srca. Nisam bio razmažen kao vi što ste, ali ni otvrdnuo toliko, koliko more traži. Iako bijasmo sinji siromasi, opet me je mati moja čuvala i od bure i od kiše, i od leđa i od snijega, pa i od crna mraka. A kad bih u noći, poslije mršave večere, uzeo da se tužim na glad, ona bi, da me nekako umiri, udarila u priče i iznosila sve neke strahovite stvari s mora i s kraja. I tako se u moje tanke kosti zabio strah - jest - čemu da tajim i krijem? - Nisam ja kao vi, što se kočite, kao da vam je ćaća bio nekaki Krištofo Kolumbo...

- Pa mi se ne kočimo, Grume...

- Što se ne kočite! Čuti vas uveče: lavovi, a ujutru - šeprtlje! Jest, a ja se ne stidim reći: bojao sam se mora, pa bih volio bio ostati na suhu i tu raditi ma bilo šta. Ostati? Lako reći - ali gdje? u koga? Ne koristi, već vreću na rame i zbogom, majko, zbogom, prijatelji, te sa svim onim strahom na brod.

I još s nečim drugim: sa suzama. Čekaj, nije to bilo kao u vas, kad vas za svaku tricicu stade piska i drečanje. Ja sam na brodu bio sâm, bez ikoga svoga. A mljohav, tanak - kroz iglu bi me navrzao, sama sitna kost i koža, a glava kao lubanja iz prekopana groba: oči unutra, a zubi vani. Strašilo! - rugali mi se mornari i "kamarot". A obuven nikako. Ni obučen. Na stotinu rupa probadala me studen i ujedala. A nevješt kao što bijah, već bi me kod slabije ljuljavice bacalo kao torbu i ja siromah bubaj nosom sad o jarbol, sad o bukaportu), sad o kavabandu). A kad bi brod grabio, čas "provom" čas jednim ili drugim bokom, a ti plakaj se po kuverti kao patka i vrši zapovijedi, jednu, pa drugu, a kadgod i tri i četiri u jedan mah, jer meni su na brodu svi zapovijedali: od kapetana pa do najmlađega momka, i ja sam morao sve da slušam i služim. Neprestano su me zvali, tako da se na brodu i pod brodom nije čulo drugo no: - Mali, mali i mali! Zvao me kuhar, zvao me božman, kormilar - svi. Jednome treba konopac, drugome katrana, trećemu ugljena, če-

tvrtome igla - i sve tako. Još nisam to izvršio i već mi drugi viču: daj jednu ruku ovamo! isperi ovo, drži ono, nosi, potegni, povuci, kao da ja nemam i moje druge rabote: ispirati kuvertu, iz barke izbaciti vodu, urediti "fogun", oljuštiti krumpir, svariti nekome čaj, drugome kavu i ponijeti je na mjesto: na provu, na krmu, čak i gore na "kofu" - pa ako je valjavica i malo je po nesreći prelijem - kuku i pomagaj!

- Zar su vas i tukli? - upitah u nadi, da će možda ovo moje pitanje navrnuti riječ na onu zgodu.

- Da li su me tukli? Pitaj ovu moju siromašnu glavu i ova moja rebra i pleća, koliko je po njima popadalo šaka i konopaca! Kriv ili nedužan, mali je na brodu morao uvijek da plaća, tako da je ova moja koža, koliko je god Bog dao, bila sva išarana modricama kao nijedan barjak na ovome svijetu.

- Pa zašto se niste pritužili?

Lula zagudi kao orkestar, znak, da se u Grumu opet uzvaljalo nešto.

- Pritužiti se! Ili misliš, da je to kao u tvojoj školi? Pogleda li te učitelj samo malo mrko, eno mamice, gdje trčkara od popa do fratra, da protestuje. Na brodu bio je pak drugi red i zakon: ili jezik za zube ili udri, da sve puca i škriplje.

- Ama to je strašno...

- Strašno? No, a što bi ti htio? Da se mornar pred malim saginje i da mu s kapom u ruci govori: - Gospodine mali, izvolite, ako je vaša dobra volja, donijeti "bujol" vode ili: - Molim vas, presvitli mali, oprostite, što sam vas malo prije onako srdačno prdeljusnuo!... Ne, brate, onamo, pod jedrom, govorilo se drugim jezikom. I neka - ovako se barem stvorilo od nas mornare. Prve na svijetu - jest, Boga mi! A da nije tako, do kuda bismo bili dospjeli s onim našim "karavelicama", gdje su malo snažnija usta mogla s prove na krmu lako da pljucnu? Običi s njima Afriku ili Kap Horn značilo je pregaziti vruga i njegovu mater, a to je mogao samo mornarina duše od kremena i mišica od gvožđa, a ne kojekakva mrlutina i šuška pilećeg srca. Zato pak morao je da prođe školu, najtvrdju, najgrublju, pa nije čudo, što je dijete, kad je prvi put došlo u tu muku, proplakalo za majkom i za svojim dalekim selom... Jest, i ja sam plakao, u one prve i najteže dane. Nije me stid reći: nisam ja hvališa... A što mi tamo namiguješ?

- Nijedan od nas ne namiguje, vjerujte Grume...

- Što da vjerujem?!... Jest, plakao sam. Okom bijah na moru i na mome djelu, a srcem doma, kod one moje sirotice i tople posteljice i kod mačka, da, i kod Mučića moga, s kojim sam se rad igrao... I one moje suze gutao sam često i krio sam ih, ali bi došlo, da bi provalile katkad i pred božmanom i kuharom i pred drugim mornarima, pa jedni po meni šakama, a drugi u smijeh. Rugali mi se. I "kamarot". Njemu je već bila druga godina, što je po moru, i već se junačio. To me najživlje pecnu, i bilo mi je, kao da sam tek sada vidio, u kakvom sam kolu i kakvu pjesmu moram i ja da pjevam. I rekoh: Ovdje meni svi zapovijedaju, e pa ajde, i ja da nekome zapovijedam. A kome? Pa - kome drugome ako ne - sebi! Jest, sebi! I najprije odsjekoh: - Sve suze preko strane, neka ih more popije. I zaista - od toga časa nisam više ni jeknuo, kamoli zaplakao.

Zatim je došla na red druga jedna slaboća moja. Kad bi se naime brod malo jače na valovima uzljuljao, uzvaljalo bi se i u meni nešto: najprije u glavi, otud spuzlo do grla, a odovud sve niže, do želuca, pa opet gore i opet dolje, a onda iznovice do grla, gdje bi se sve ono ukrutilo kao uzao ni naprijed ni natrag. Mene oblijeva leden znoj, oko mene svijet se vrti, pod nogami mi nestaje tla, propadam, gubim se, mislim, da ću izbaciti dušu, a ono izbacih moj siromašni - ručak. No - a što ti tamo opet šušketiš?

- Ništa, Grume, mi vas svi slušamo.

- Poslušao mene i želudac, kad mu ono zapovijedih, da mi više ne čini tih nepodopština. I odista, mogao je otada brod da se do neba propinje i do dna propada, mogao je da roni, da se baca s jednoga boka na drugi, oni moji siromašni zalogaji u želucu ni makac - kao da su već i oni znali, što je red i zakon.

A tako dođoh na kraj i sa strahom. Rekoh sebi: tvoja je pamet, brate, šuplja, kad vjeruješ u morske zmajeve, u sablasne brodove i u začarana ostrva. Nema duhova ni ženâ, nalik na labudove. A ni mrak ni noć nemaju nikakvu moć. Ima, istina, dubljinâ morskih, strahovitih i silnih, ali ja ih se ne plašim, jer sam na brodu s mornarima, koji bez straha pljucaju na đavola i na ćaću njegova. Ima i visinâ: oni viti jarboli i jarbolići, što, kad se lađa na valovima propne, zadiru čak i u oblake. Oni barjačići na njima, pokazujući otkle dolazi vjetar, često se puta zapletu. Tko će da ih razmota, ne će li mali? A nije šala ona visina od kojih četrdeset metara! Kad se čovjek onamo popne, strah ga je pogledati. Tako su se i meni često gaće tresle, kad bih pomišljao, da ću jednoga dana morati i ja onamo gore. Ili gore ili opet k majci na krilo, da mi se cijelo selo smije... Nije, dakle, bilo druge, nego i sa strahom kao i ono sa suzama: preko strane, nek se i on udavi u moru, rđâ nijedna! I udavio se! Ej, da si ti vidio mene tada! Šta mačka! Šta vjeverica? - Kao raketa našao bih ti se ja najednom na vrhu jarbulića. Jest, vesela mi majka!

- A kad se lađa ljuljala?

- Ama šta pitaš? Što se jače ljuljala, to meni ljepše. Spleo noge, što sam čvršće mogao, a rukama obujmio jarbolić kao majčicu oko vrata, pa ajde, da se ljuljamo. I eno: kako se brod nagiblje, tako se i ja sve niže spuštam k valovima, što kao pomamni rigaju pjenu i riču i rastvaraju ona svoja strašna žvala, gotovi da me proždru. No ja ih se ne bojim: kao za prkos, za ruglo bližam se k njima, a oni kao još jače uzbješnjeli, samo se komešaju i ježure, ama ni da će me probosti. Ali ja im izmičem, jer se brod već nagiblje na drugu stranu, gdje me čeka ista igra. Štaviše, iz onog uzavrelog vrtloga iskočio najednom nekakav orijaški rukav pjene i sve se proteže, kao da će me ščepati. E, ali ja se opet dižem, a rukav se kao pomaman ruši među talase i meni se sve čini, kao da protiv mene nešto muče, da mi se prijete. Ono su zabave!... Malo drukčije od onih vaših sa "špihlama" i gumbima.

- A jeste li se kada igrali s onim drugim - što ga prije spomenuste - s "kamarotom"?

- Kušali smo kadgod, ali u potaji, da nas ne zateku, inače teško meni!

- A što ne i njemu?

- Jer je on bio u rodu s vlasnikom broda. S principalom. Dobro preporučan, zato su ga svi štedjeli. Ja sam mu zavidio i nisam ga volio, jer mu je bilo puno lakše negoli meni. On je i počivao više, dok sam ja morao da radim i onda, kad bi me san držao. A to nije bilo pravedno!

Mi se zgledasmo: ili će nam Grum sada da ispriča ono... ili više nikada - govore nam oči.

Mora da je nešto opazio, jer se u isti mah zgranu na nas:

- A što vi to opet zažimate očima kao da mi ne vjerujete? Htio bih samo znati, kako vi sebi zamišljate ložnicu maloga od "foguna". U svojim gospodskim glavicama vi zacijelo mislite, da je to jedna čista, bijelo obojena komorica s jednim okruglim, svijetlim prozorom i s mekanom posteljicom, gdje mali po cijele dane i noći slatko spava kao i vi, materine mame. Ne, golubići moji fini! Najvlažniji, najkukavniji, najtamniji kutić pod "kuvertom", kuda se krcaju najteži bolvani - to bješe moja spavaća soba, a one dvije-tri prnje na tvrdoj daski - moj krevet. Pa ja bih se, onako izlomljen od muke - bio i na tome ispavao slatko, da su me puštali. Ali meni ne bješe kao drugim mornarima, što su mogli na miru

da prospavaju svoja četiri sata. Mene je mogao svatko da budi! U svaki čas, kad bi mu se prohtjelo. I za najsitniju tricu: za žigicu, da zapali lulu. I ja sam morao da skačem s onih mojih krpa, inače: šaka, konopac, sve po meni, s desna i lijeva. A neki zlodej izmislio nekakvu đavolju "barketu", nekakav kolovrat, kojim se mjerile milje, što ih brod čini. I za to su me budili, i na meni bijaše, da oko onog kolovrata ovijam uže, što su ga oni malo prije spustili u more. Ja sam sve to vršio gotovo u snu, teturajući, kimajući nosom, kao da ću sad na njime u kuvertu.

- Eto, Grume, san je ipak bio jači od vas. Njemu niste mogli da zapovijedate... - natuknuh, da navedem vodu na ono naše.

- Što nisam mogao? Kako nisam mogao? Prignječio sam ja i njega, iako isprva nije išlo lako... jest, iako me ono jedamput grdno prevarilo... - promrmlja kao da mu se nešto neće i ušuti.

- Gotovo je! - malo te ne kliknuh od uzbuđenja. Ako se u posljednji čas ne predomisli, moći ćemo napokon iz njegovih usta da čujemo, što mu se zapravo desilo, kad ga ono san prevario. Međutim trebalo je čekati, dok opet nabije lulu i pripali, a to trajaše dugo, te mi sve na većim mukama, to više, što nam se u jedan mah pričinilo, kao da oklijeva. Izgledalo pak, da je i ovog puta odlučila lula, jer tek što je počelo u njoj opet nekako milo da zuji, on prihvati, i to ne već onim svojim prvašnjim naprasnim glasom, već nekoliko meče, gotovo bih rekao, povjerljivije:

- Vi, dašto, ne znate, što je brod na jedra, a ja upravo u ovaj mah ne mogu da vam turim nos u onu tamnu jamu pod kuvertom, gdje se čuva kameni ugljen. Ne miriše tu ni po salamuri ni po katranu ni po bakalaru, već po svemu tomu i još pomiješano - neka Bog sâm zna čime. Ta se rupetina na brodu zove "gavun". U nju rijetko tko zaviri; meni je pak jednog dana bila ljepša i svjetlija od najsajnijeg salona na najvećem trazatlantiku.

Tijelo mi je padalo od umora: osam nas je dana vrtio uragan, brod sav pod vodom - ni oka stisnuti, ni išta topla založiti. Pa kad je nepogoda prošla, udri na posao, da se šteta popravi. - Mali ovamo, mali onamo, morao ja svukuda da doskočim, a to me tako slomilo, te više nisam mogao da se na nogama držim. I ja vam ne bih umio reći, što me ono najednom napalo, te se povukoh u "gavun", i to u onaj donji, mračniji. Ne sjećam se, ni kako sam u ugljenu izdubao nekakvu jamu i zakopao se u nju, što sam dublje mogao - tek stoji, da sam odmah zaspao, kao da me netko zaklao. Da vam je bilo vidjeti, što mi je sve dolazilo u san! Majka, razumije se, pa ova uvalica, crkva, Učka, drugovi, mačak - svi nekako drugačiji, ali opet - moji... A ja s puta, sav u "paradi", pun zlata i zlatnih šterlinga. Bogatun, brate, principal - a mati bosa, sva u dronjama - jadna i nevoljna, no ja je odmah uzimam ispod ruke i s njome ravno u dućan, i što je u njemu najljepše, to mećem na nju, i novaca joj turam, da se u njezinim rukama svijetli, cinka, te ona ne zna, što bi od svega toga, već me samo grli i ljubi - jest - i to bješe tako sve, dok se nisam probudio. E - ali je trebalo dugo, baš dugo, dok sam došao k sebi i razabrao, što sam učinio. A kada vidjeh, što bi - od glave pa do pete potrese me mraz, pa nekakva vrućina - sve od straha, što ću sada? S mukom se iskopah iz one jame i što sam laganije mogao, došuljam se do otvora, otkud se moglo vidjeti pod "provu". Tu stanem i čujem, da o meni govore.

- Sve se bojim, da je nastradao. Jadno dijete!

Glas je bio kuharev, a odazvao mu se kormilar Zvana:

- Jesu li pak sve pretražili?

- Sve.

- I - ništa?

- Ništa...

- A što veli kapetan?

- Kapetan? Pa - eno ga. Zove nas... Što hoće?

I najednom nastala muk. Zavirim pod provu: ni žive duše. Bit će da je doba predvečernje, kad su svi mornari na krovu. Probijem se malo naprijed i čujem, kako se kapetan raspituje o meni. Svi odgovaraju složno i po istini, da su me vidjeli sinoć, kad se mijenjala straža, a poslije - ni glasa. Domalo da će biti dvadeset i četiri sata, što me nestade.

Dvadeset i četiri sata! Ta je li moguće, da sam toliko spavao?

Oni na palubi raspredali i unaprijed. Najjasnije bilo je čuti božmana:

- Sad je sve uzalud: opuzlo mu se pa svršio u moru.

- Bio bi ga tkogod čuo, more bijaše mirno - kapetan će. Nego, - nadoda on, pošto je neko vrijeme šutio, kao da nešto razmišlja, - da mu nije što sunulo u glavu, pa se sâm skončao?... Tko ga je od vas posljednji udario?

- Pa - svi smo ga: tko više, tko manje...

Kapetan opet zašuti, onda će naglo:

- Pretražite još jednom sve, a onda mi javite...

- Ja se brže povukoh pod ugljen - još dublje no prije.

Što sam drugo i mogao da učinim? Što biste vi na mom mjestu? Ajde, recite!

Nikakve oštrine ni osornosti nije bilo sada u njegovu glasu, štaviše, on nastavi nekako umekšano, gotovo kao da se pred nama opravdava:

- Najpametnije bi bilo - ispeti se na palubu i reći: - Oprostite, prevario me san... Jest, ali red je na brodu i zakon, da san ne smije nikada nikoga da prevari, a najmanje maloga od "foguna". Pa tu nije samo prekršen red, već su tu u neku ruku povučeni za nos i kapetan i svi ostali na brodu - a to se ne prašta, to se kruto plaća i konopcem i šakama i nogama i bogzna kako još. Toga sam se ja bojao, zato nisam ni pokušao da iziđem pred njih. Uh, kako sam drhtao u onoj jami! Ama ni da je deset najljućih groznica na meni.

Onako šćućuren slušah, kako po čitavom brodu zovu: - Mali! Mali!... ali ne tvrdo i oporo kao negda, već sve nekako milo i tužno. Spustili se i pod provu i tu su me zvali, a ja od straha sve se dublje stištem i tajim. Čujem kako nešto premeću i pregrću, te meni srce sve više staje od užasa, da bi me mogli napipati:

- Opet velim: gotovo je, a mi ne ćemo nikada znati, kako je, sirota, dokrajčio - oglasi se božman.

- Bio je kao jagnje, pitom i uvijek poslušan. I bistar i razuman, pa meni ne ide nikako u glavu, da bi on - kako ono kapetan kaže - mogao sebe dragovoljno da zakopa u moru. Što ja znam, mučio ga nije nitko, ja najmanje. Možda sam ga kada i lupio - ali lagašno i blago, kao da mi je sin.

- I ja tako, nadometne drugi, a za njim se odmah javi treći:

- Pa i ja...

Govorili su tako srdačno, toplo i tužno, da bih im bio i sam povjerovao, da me nije koža drugačije svjetovala.

- Nema ga? - upita odnekuda kuhar.

- Nema... Kako sam opet prije rekao: zaplakat će mu majka i -

- Baš grehota! Još nije bio godinu dana na brodu i već kao pravi mornar.

- Kako je samo bio skladan!

- A čestit! Mogli ste mu pretražiti u svako doba sve džepove, nikada mu ne biste našli ni najsitnije stvarčice tuđe.

- Da je siromah poživio, držim, da bi od njega izišlo nešto veliko.

- Bi, zaista.

I poslije, odlazeći, govorili su samo o meni, žalili me i hvalili. I vidjelo se, da im svaka ide od srca, što me je silno diralo. Bilo mi je, kao da sam sada tek spoznao, što je to mornar i kakva je u njemu duša, i kako ne valja gledati na njegovu tvrdu koru, kojom je opasan, nego na ono dobro i mekano, što je pod njom. I ja bih u onom času bio najvolio poletjeti za njima, obujmiti im koljena i moliti ih, da mi oprostite. E, da moja krivnja nije bila onako teška, ali red - zakon... prekršeni, pogaženi, vapit će za osvetom, i bogzna, što će od mene ostati ispod konopca, šakâ i nogu! Toga sam se ja bojao, a tome strahu nisam mogao da zapovijedam.

Nad glavom mi se povlače mornarske čizmetine ili udaraju o palubu kao maljevi. Drugih glasova nije čuti. Više me ne zovu - očito je, da sam za njih izgubljen, nestao, mrtav. Pa i jesam, iako ne sasvim, a ono napola. Od straha, dakako. - U neki mah došlo mi, da učinim svemu kraj, da viknem u pomoć, ali - hoćeš, da! - u grlu me nešto steglo i provalilo iz njega kao slabi hropac.

Zvono! Straža se mijenja. Koje bi doba moglo da bude? Nego - što je to? Zvono svedž zvoni - ne će da prestane... Kakvo je pak to čudo! Tako se ne zvoni na stražu! Možda sanjam? Ne snivam, jer, evo - zvono je sada najedamput umuklo. Ali samo za čas, malo se zatim opet oglasilo. No to nije više ono prvašnje, već ono drugo na krmi. Kako čudno zvoni! Sve nekako tužno, razbijeno, kao da jeca. Kao na kapelici, daleko ondje, na groblju našem.

Don - don - don - - -

Što bi to moglo biti? Da ne prijeti kakva nesreća? Da ne ide kakav parobrod na nas? Ta jedina misao na opasnost vratila mi svu snagu, i ja se jednim mahom iskopah iz one jame, probijem se do otvora pod "provom", otkud sam mogao sve da vidim.

I evo što sam vidio:

Brod "pod kapom", ne miče se. Osim zvona na krmi, na njemu se ništa ne čuje. Nasred broda, u dva reda svrstali se mornari. Spuštene glave, pogrbljeni, potišteni. Šute. Kao da nešto čekaju. Ja još ne znam, što ima to da znači, i ništa ne pogađam, ali osjećam, kako me oko srca steže. Nadvirim se malo bolje, načulim uši, a oni tamo sve nešto ispod glasa mrmore i šapću. Jedva sam nekako razabrao, da govore o meni.

- Nebogo dijete, a šta će majka, kad bude pitala...

U meni se sledila krv, i ja opet omrtvio. Držim se kao prikovan i gledam tupo, suludo, kao čeljade, kome se već pamet topi i gubi. Onda vidim, kako mornari jedan za drugim skidaju kape. Pogledam bolje, a to se sa krme približuje "kamarot" s nekakvim križićem u ruci, a za njime kapetan i poručnik, obojica u crnom, svečanom odijelu. Kapetan... - mislim, da ga i sad vidim: čovjek vremešan, brkat i vanredno krupnih obrva, što bi u časovima ljutine stršile kao iglice - - kapetan, kako rekoh, stane između ona dva reda mornara i uzdignutim, malo hrapavim glasom reče:

- Dogodila se, kako već znate, nesreća: izgubili smo našega dobroga maloga. I ja sam vas pozvao, da se pomolimo za njegovu dušu i da mu kažemo naš posljednji: zbogom... - Jest, upravo je tako rekao, a što se vi tu smijete?

- Grume, mi se ne smijemo...

- Pa i ne može tu nikome biti do smijeha! Meni ondje iz knjige "Oče, budi volja Tvoja" pjevaju: - Pokoj vječni daruj njemu, Gospodine, a ja, koji sve to gledam - - - Vi ćete reći: - Pa mogao si barem sada skočiti onamo i viknuti: - Evo, tu sam vam, a vi činite od mene, što vam drago! Pa to sam i ja htio da uradim, ali kako ću, kad se sve u meni opet ukrutilo. Baš odrvenilo: ruke, noge, glava - sve sami komadi drva. Samo tu, u prsima, srce kao u maloga tića, kad ga uhvatiš: kucka i tucka kao da se pomamilo.

A oni tamo mole... U ušima mi strašno šumi, zato i ne čujem svaku njihovu. Uto će netko, valjda božman:

- Da imamo barem kapljicu blagoslovljene vode...

"Kamarot" pruži božmanu nekakvu bočicu:

- Mati mi ju je dala... Neka mu je, siromahu...

"Kamarot" je plakao. Nismo se trpjeli, koliko smo se puta počupali - a on evo, plače - za mnom... Više nisam mogao: stresem se, što sam jače mogao, da priberem što više snage i stupim na kuvertu u namjeri, da im se prikažem sve onako crn i zamazan, pa kud puklo da puklo! No da li od gladi ili od slabosti ili od one lupe u prsima, meni se najedamput pred očima zamagli, smrači, i ukoliko sam mogao da viknem: Mila majko moja! - već se našo s glavom na tlu, a da više ne čuh i ne vidjeh ništa.

Kad opet progledah - a to gotovo svi mornari oko mene. I kapetan. Svi mi se smiješe i šaleći se govore:

- *Uskrsnul je, kako j' rekal...*

Očito su se radovali, što nisam nastradao.

I nitko mi ne kaza nijedne tvrde riječi ni one večeri ni iduće noći. Tek sutradan sam - radi reda i zakona - dobio što me je išlo, ali od toga nisam osjećao nikakva bola. Padali su po meni udarci, ali meni bijaše, kao da mi ih moja rođena majka dijeli. Jest!

A sad neka je dosta! Nosite se, i da mi se više niste pokazali - dva dana.

Međutim mi smo se pokazali već - sutradan.

1927.

RJEČNIK

barketa (tal.) - mali brod

bolvan - trupac, deblo

bukaporta (tal.) - otvor kroz koji se ukrca-
va teret u brod

češanj - češnjak

ćeif (tur.) - volja

fogun (tal.) - kuhinja na palubi lađe

jelsa - joha, vrsta breze

kamarot (tal.) - momak koji na brodu pos-
lužuje kapetana, sobar

kamiš (tur.) - cijev od lule

karavela - jedrenjak iz doba velikih otkri-
ća, kakvima je plovio Kolumbo

kavabanda (tal.) - gornji dio bokova bro-
da

kof (tal.) - koš (na jarbolu)

kuverta (tal.) - paluba

levant (tur.) - vojnik dragovoljac; bespos-
len hvalisav vojnik; hvališa; pustolov

mator - star

nebog - jadan

okositi se - okomiti se

prdeljusnuti - pljusnuti

prova (tal.) - pramac, prednji dio broda

skapular (tal.) - dvije platnene svetačke
sličice spojene uzicom; nose je vjernici kao
amajliju

špigla (njem.) - ogledalo

šterling - sterling, novčana jedinica u En-
gleskoj, funta

tić - ptičica

tranzatlantik - veliki parobrod za plovid-
bu preko Atlantika

zaira (tur.) - hrana, živež, namirnice

zlodej - zločinac, đavo